

VAN HET LAM GODS GESLAGEN

Zaterdag 14 en Zondag 15 december 2024

Auditorium OC Berkenhof Beekstraat 25, 3070 Kortenberg

© opname 1994 J.P. Coppens

Programma op zaterdag 14 december.

14 uur: Agnus Dei, een reis terug in de tijd, de geschiedenis van de samenstelling van de 'Aanbidding van het Paaslam'. Analyse van een rampzalige restauratie. De geschiedenis letterlijk uitgewist. Spreker: Jean-pierre Coppens. Regisseur en onderzoeker Lam Gods.

15.00 uur: Pauze (Drankje wereldwinkel).

15.30 uur: Het verloop van de rampzalige restauratie bij FASE 2: de chronologie van de feiten. Waarom heeft niemand iets vreemds opgemerkt? Wie besliste wat? Spreker: professor Em. Hélène Verougstraete, UCLouvain - KULeuven.

16.30 uur: De TIEN dwalingen. Tien aanklachten bij de restauratie, geschilderd op inlandse eik. Waarom moest het kasteel van Cortewalle verdwijnen? Spreker: Dirk Huyghe, onafhankelijk onderzoeker Lam Gods.

17.30 uur: Nabespreking.

19.30 uur: Een filosofisch verhaal rond de huidige restauratie van het Lam-Gods. Kan een eerder anarchistische wetenschapsbeoefening (P. Feyerabend) op het Lam Gods, breder licht laten schijnen? Spreker Paul De Wolf, gewezen lesgever.

20.45 uur: Agnus Dei, de diefstal van de Rechtvaardige Rechters. Documentaire met als getuigen Karel Mortier, Mgr. Leo De Kesel en Marie-Antoinette Winders. Interview met Mgr. Leo De Kesel. Film: 60 min. Regie: Jean-pierre Coppens.

21.30 uur: Nabespreking.

Dagkaart alle evenementen 10  

  KIK/IRPA-CLOSERTOVANEYCK

Voor de restauratie
Het Paaslam

Na de restauratie
Het Lam van de Apocalyps

Programma op zondag 15 december.

14 uur: De rampzalige restauratie van het Lam-Godsretabel. Fase 3: terug naar een hyperrestauratie? Wat gaat er allemaal verdwijnen? De noodkreet in verband met de delicate 'brokaten'. Spreker: professor Em. Hélène Verougstraete, UCLouvain-KULeuven. **Discussieforum. Vragen en antwoorden.**

15.30 uur: Pauze (Drankje wereldwinkel).

16 uur: De leraar heeft het gezegd...Maar is wat de meester zegt altijd waar? Aandachtig blijven kijken, en openstaan voor alternatieve hypothesen en theorieën is vooruitgang. Spreker Paul De Wolf, gewezen lesgever.

17.00 uur: Nabespreking.

19.00 uur: Het Lam Gods is roofofst.

De Hollandse kartuizer Jan Vos was de theologische raadgever van Jan Van Eyck. Vos reikte de visioenen aan van Hildegard van Bingen, als inspiratiebron voor het Lam-Godsretabel. Spreker: Dirk Huyghe, onafhankelijk onderzoeker Lam Gods. Middeleeuwse liederen van Hildegard van Bingen. Sopraan Wendy Bradetich, USA.

20.00: Pauze.

20.30 uur: Het mysterie van het Lam Gods. Dit jaar, precies negentig jaar geleden werd in de nacht van 10 op 11 april 1934 het paneel met de grisaille van Sint-Jan de Doper gestolen en verdween het paneel met de Rechtvaardige Rechters. Film: 49 min. Regie Jean-pierre Coppens.

21.30 uur: Nabespreking.

Analyse van een omstreden restauratie
Website: www.closetohubertvaneyck.be

De opbrengst gaat naar de vzw BBCSF

Verantwoordelijke uitgever: J.P. Coppens (alsichem1432@gmail.com)

De Geschiedenis van het Lam Gods

AGNUS DEI

een reis terug in de tijd

Zaterdag 14 december 2024 om 14 uur

Auditorium OC Berkenhof Beekstraat 25, 3070 Kortenberg

© opname 1994 J.P. Coppens

Audiovisuele Lezing: De geschiedenis en de samenstelling van het Lam-Godsretabel en de rampzalige restauratie van het centraal paneel met de 'Aanbidding van het Paaslam'.

Het werk van 'magister' Hubert Van Eyck (ca.1365-1426) en het Lam-Godsretabel van de meester schilder Jan Van Eyck (ca.1392-1441)

Jean-pierre Coppens, onderzoeker Lam Gods

Dagkaart alle evenementen 10 €

© KIK/IRPA-CLOSERTOVANEYCK

Voor de restauratie
Het Paaslam

Na de restauratie
Het Lam van de Apocalyps

© KIK/IRPA-CLOSERTOVANEYCK

Voor de restauratie

Na de restauratie

Analyse van een onstreden restauratie
Website: www.closertohubertvaneyck.be

De opbrengst gaat naar de vzw BBCSF

DE RAMPZALIGE RESTAURATIE van het Lam-Godsretabel

Zaterdag 14 december 2024 om 15.30 uur

Auditorium OC Berkenhof Beekstraat 25, 3070 Kortenberg

© KIK/IRPA-CLOSERTOVANEYCK

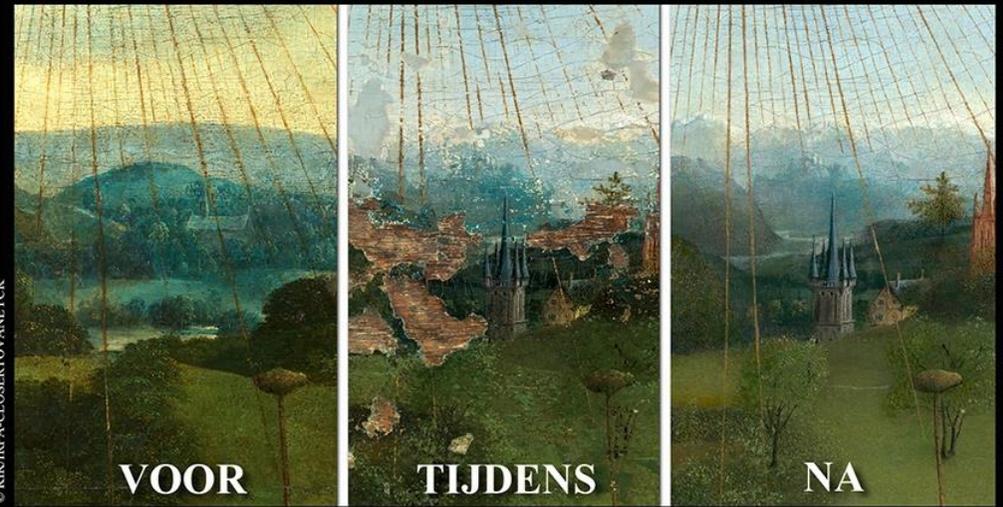
© opname 1994 J.P. Coppens

DE FEITEN

De zware beschadiging van de *Aanbidding van het Lam* bracht “de Kerkfabriek van de Sint-Baafskathedraal in paniek” (sic). Origineel werk van Jan Van Eyck en mooie details waren weggeschraapt. Waarom ontdekte men dit pas na de restauratie?

Hélène Verougstraete, Professor em. UCLouvain - KULeuven

Dagkaart alle evenementen 10 €

Hoe een oude kapel omgetoverd werd tot een gefantaseerde rivier

Op de panelen van het gesloten retabel werden veel overschilderingen weggenomen (Fase 1: 2012-2016) en het origineel van Jan Van Eyck werd blootgelegd. (Fase 2: 2016-2019) liep fout. De nieuwe leidinggevende van het restauratieteam was ervan overtuigd dat het wegschrapen van de “16de eeuwse overschildering” (sic) hetzelfde prachtige resultaat zou opleveren. Maar het centraal paneel met de *Aanbidding van het Lam* was een complex geval. Hubert Van Eyck was aan de *Aanbidding* begonnen. Jan werkte het af, en overschilderde grotendeels Huberts werk. De restaurateurs wisten dit niet, en schraapten het werk van Jan weg over ± een vierde van de oppervlakte van het paneel. Hoe kon zo iets? 1. Onvoldoende vooronderzoek van een ingewikkeld retabel; geen consultatie met collega’s. 2. Verkeerde datering van verflagen: “16de eeuwse “overschilderingen” (sic). Pigmenten kan men enkel identificeren, niet dateren. In de 15de en 16de eeuw was er geen verschil in het palet. 3. De uitstekende kunsthistorici van het KIK werden niet betrokken bij de studie. 4. De experts kregen geen documentatie, en werden zelden of nooit om advies gevraagd. 5. Ondanks de slechte resultaten schraapte men in het geheim gewoon verder. 6. In geen enkel verslag wordt de omvang van de restauratie nauwkeurig beschreven. Men ontdekte pas veel later de resultaten van de restauratie op de website *closertovaneyck*. Maar toen was het te laat.

DE RAMPZALIGE RESTAURATIE
Website: www.closertohubertvaneyck.be

De opbrengst gaat naar de vzw BBCSF

DE TIEN DWALINGEN

Tien aanklachten bij de restauratie,
geschilderd op eik

HET LAM GODS NADER BEKEKEN

Details zijn geen futiliteiten

Zaterdag 14 december 2024 om 16.30 uur
Auditorium OC Berkenhof Beekstraat 25, 3070 Kortenberg

© KIK/IRPA-CLOSER TOVANEYCK

Voor de restauratie

Na de restauratie

Details zijn geen futiliteiten

Door de restauratie van het Lam Godsretabel verdwenen en kwamen nieuwe elementen tevoorschijn met historische verwijzingen. Tijd om dogma's in vraag te stellen. De verflagen zijn de huid van het retabel. Wanneer je een huidziekte vaststelt, dan zul je nooit de patiënt villen. Want elk litteken heeft zijn historiek. Elke verflaag heeft zijn bestaansrecht. Nooit schraapte men het retabel af tot op de eiken planken en schilderde men daarna de gaten weer dicht naar bestwil en vermogen. Zo werd het kasteel Cortewalle weg geschraapt. Had het dan geen betekenis? Niets was zonder betekenis op het retabel. Het kasteel verwees naar Judocus Vijd die het retabel liet afwerken. Het had dan ook historische waarde, ook al zat het niet in de onderste verflagen. Ik citeer graag Roger Marijnissen, kunsthistoricus, grondlegger van de moderne onderzoeksmethoden voor conservatie en restauratie: **'De bikkelharde waarheid is dat het werk van een oude meester, strikt genomen, niet te restaureren valt.'**

Dirk Huyghe, onafhankelijk onderzoeker Lam Gods

Dagkaart alle evenementen 10 €

De opbrengst gaat naar de vzw BCSF

Een filosofisch verhaal rond de restauratie van het Lam-Godsretabel

Zaterdag 14 december 2024 om 19.30 uur
Auditorium OC Berkenhof Beekstraat 25, 3070 Kortenberg

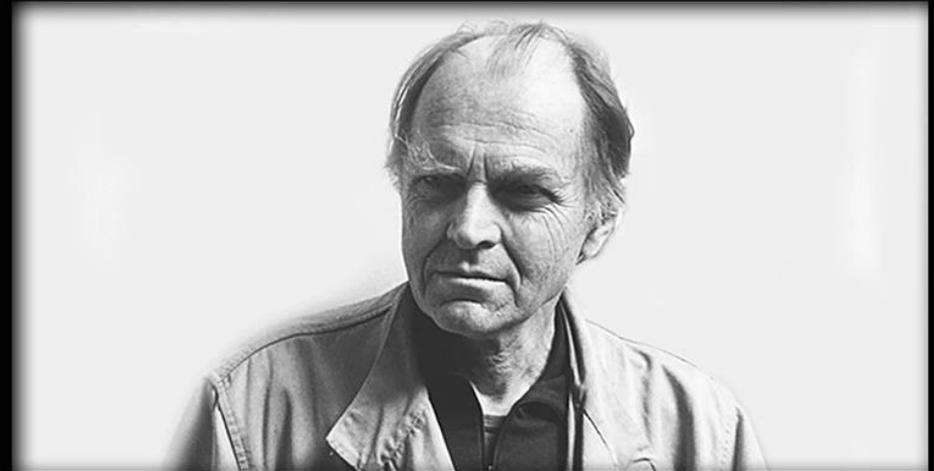

© opname 1994 J.-P. Coppens

Paul De Wolf, gewezen lesgever

Dagkaart alle evenementen 10 €

Kan een eerder anarchistische wetenschapsbeoefening (Paul Feyerabend), op het Lam-Godsretabel, breder licht laten schijnen? Mocht men vroeger altijd zo te werk zijn gegaan, dan had men nooit vooruitgang in kennis geboekt. Men zou dan blijven hangen zijn in oude paradigma's, stijl 'Magister dixit'. Dan zou de geneeskunde nooit geworden zijn wat ze nu is, maar had men nog altijd nutteloze aderlatingen en lavementen gebruikt, in de chemie zouden we dan nog steeds geloven dat er bij verbranding 'phlogiston' vrij komt, de aarde zou nog altijd plat èn het echte centrum van het heelal zijn, enz.

Paul Feyerabend

*'De oplossing voor tegengestelde visies ligt in het zelf -AANDACHTIG KIJKEN-, en in het nooit bevreesd zijn om **alternatieve hypotheses en theorieën** in ogenschouw te nemen'.*

Website: www.closetohubertvaneyck.be

De opbrengst gaat naar de vzw BBCSF

AGNUS DEI, DE DIEFSTAL VAN DE RECHTVAARDIGE RECHTERS

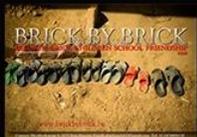
Zaterdag 14 december 2024 om 20.45 uur
Auditorium OC Berkenhof Beekstraat 25, 3070 Kortenberg

© Eigen archief - J.P. Coppens

Een docudrama van Jean-pierre Coppens

Dagkaart alle evenementen 10 €

© Eigen archief - J.P. Coppens

Karel Mortier

Mgr. Leo De Kesel

In de nacht van 10 op 11 april 1934 werd het paneel met de grisaille van Johannes de Doper gestolen en verdween ook het paneel met daarop de Rechtvaardige Rechters. Nu negentig jaar later is men nog altijd op zoek naar de verdwenen Rechters. In deze documentaire spraken we met de onderzoeker Karel Mortier, gewezen hoofdcommissaris van Gent. Met Mgr. Leo De Kesel, de stem uit het bisdom en met Marie-Antoinette Winders, de dochter van Max Winders, de man die wist waar zich het paneel met de Rechtvaardige Rechtes bevond. In 2000 maakten we een bijkomend interview met Mgr. De Kesel, een bevoorrechte getuige in de zaak van het Lam Gods.

Het onderzoek

Sinds 1974 is Jean-pierre Coppens onderzoek aan het doen in verband met de geschiedenis van het Lam-Godsretabel. Hij werkte hiervoor nauw samen met Karel Mortier, de eminence grise van het dossier Lam Gods.

Het project: 'Brick by Brick'

De opbrengst van de voorstelling en van de lezing gaat integraal naar het project 'BRICK BY BRICK' van de vzw Belgium Brick Children School Friendship. De Brick children School, de satelliet-classes en het Cerebrale Palsy Centrum in Siddhipur, Nepal.

DE RAMPZALIGE RESTAURATIE van het Lam-Godsretabel

Zondag 15 december 2024 om 14.00 uur

Auditorium OC Berkenhof Beekstraat 25, 3070 Kortenberg

© opname 1994 J.P. Coppens

RESTAURATIE FASE 3

Dit is een noodkreet over de delicate 'brokaten' van het Lam Gods die het meest beschadigde deel van het Retabel vormen. De hitte van lampen zorgden vroeger voor die toestand en intensieve restauratie probeerde dit te verhelpen. Maar daar is nu controversie over de techniek van hun ontstaan: kwam het reliëf tot stand door vloeibare was te gieten over een mal? Of uit een metaalplaat met de hamer geklopt in de mal?

Website: www.sintbaafskathedraal.be/nl/geschiedenis/lam-gods/

Hélène Verougstraete, Professor em. UCLouvain - KULeuven

Dagkaart alle evenementen 10 €

DE BROKATEN

De erdoeken achter de drie grote 'Deësis-figuren' zijn gemaakt in een speciale techniek die het effect beoogt van rijke brokatoestoffen, bewerkt met gouden draden. Om dat effect te bekomen werden een aantal identieke plaatjes met een motief in reliëf naast elkaar op het paneel gelijmd, en daarna in kleur gezet. Waarom een noodkreet over de 'brokaten' van het Lam Gods? Hun bijzondere slechte toestand is al lang in kaart gebracht. De huidige controversie draait rond de techniek. De juiste evaluatie ervan zal de kwaliteit van de restauratie bepalen! Volgens mij en na het onderzoek door het KIK sinds 1970, gaat het om 'was-brokaat'. De huidige specialiste van het KIK beweert dat het om 'persbrokaat' gaat, een metaal blad geklopt over een mal met een motief. De interpretatie van het röntgenbeeld spreekt dit tegen. De 'was-techniek' is met het blote oog te zien aan de oppervlakte. De vroegere aangerichte schade gebeurde wellicht door het gebruik van lampen bij vorige interventies. Meningsverschillen zijn normaal onder wetenschappers, en het uitwisselen van argumenten een stap in de goede richting. Jammer genoeg herleidt men de controversie tot 'een vete'. Een rondschrijven van de directie van het KIK verbiedt alle contact met dissidente stemmen, en aan de comités van experts wordt zwijgplicht opgelegd. Wij pleiten voor transparantie, voor vrije uitwisseling van meningen binnen het KIK zelf, en ook erbuiten. Een diepgaand vooronderzoek is absoluut nodig en wij zijn voorstander van een terughoudende conservatiebehandeling. Wachten op een nieuwe rampzalige restauratie is niet aan de orde.

Macrofoto

X-rayfoto

© KIK/IRPA-CL/OSERTOVANEYCK

Detail van het brokaat achter Maria. Wat is origineel?
Waar liggen de beschadigingen? Waar bevinden zich de oude restauraties?
Wat is er te lezen op het röntgenbeeld?
Onderzoek is moeilijk en vraagt veel tijd. conservering is beter dan restaureren.

Website: www.closetohubertvaneyck.be

De opbrengst gaat naar de vzw BBSF

Een filosofisch verhaal rond de restauratie van het Lam-Godsretabel

Zondag 15 december 2024 om 16.00 uur
Auditorium OC Berkenhof Beekstraat 25, 3070 Kortenberg

© opname 1994 J.H. Coppens

Paul De Wolf, gewezen lesgever

Dagkaart alle evenementen 10 €

De leraar heeft het gezegd... Maar is wat de meester zegt altijd waar?

Prof. emerita Hélène Verougstraete e.a. hebben nog steeds kritische vragen over de aan de gang zijnde restauratie van het Lam Gods. De vragenstellers geraken zelden aan een concreet antwoord, maar krijgen w l te horen dat ze foute ideeën hebben. Hun filmpjes met daarin *zeer beleefde* vraagtekens, werden door ‘onbekenden’ van Youtube gehaald.

*‘De oplossing voor tegengestelde visies ligt in het zelf -AANDACHTIG KIJKEN-, en in het nooit bevreesd zijn om **alternatieve hypotheses** en theorieën in ogeschouw te nemen’.*

Website: www.closetohubertvaneyck.be

De opbrengst gaat naar de vzw BCSF

HET LAM GODS IS ROOFKUNST

Hildegard van Bingen - Jan Vos

Zondag 15 december 2024 om 19.00 uur
Auditorium OC Berkenhof Beekstraat 25, 3070 Kortenberg

© opname 1994 J.P. Coppens

Dirk Huyghe, onafhankelijk onderzoeker Lam Gods

Wendy Bradetich, sopraan.

Dagkaart alle evenementen 10 €

Het Lam Gods is roofkunst

De Hollandse kartuizer Jan Vos is de theologische raadgever van Jan Van Eyck. Jan Vos reikt een visioen aan van Hildegard van Bingen als inspiratiebron. **De directe aanleiding voor mijn fascinatie voor het retabel is Hildegard van Bingen.** Verwonderd las ik in het boek '*Van Eyck, The Adoration of the Mystic Lamb*', dat samengesteld is door voor-
aanstaande professoren het volgende: ***'It has been asserted, and then disproved, that van Eyck drew his inspiration from the 13de vision in de 3rd volume of the Scivias of Saint Hildegard.'*** Ik kon het niet geloven tot ik het retabel vanuit het 13de visioen ging bekijken en alles in de context plaatste van de godsdiensttwisten en de Moderne Devotie in de 15de eeuw. Daarom vertel ik en schrijf ik mijn vaststellingen vanuit de figuur van de theologische raadgever van Jan Van Eyck, Jan Vos. Tijdens de audiovisuele lezing worden middeleeuwse liederen van Hildegard van Bingen gezongen door de sopraan Wendy Bradetich, uit de Verenigde Staten.

© Eigen archief J.P. Coppens

HILDEGARD VAN BINGEN - JAN VOS - JAN VAN EYCK

De opbrengst gaat naar de vzw BBCSF

HET MYSTERIE VAN HET LAM GODS

Zondag 15 december 2024 om 20.30 uur

Auditorium OC Berkenhof Beekstraat 25, 3070 Kortenberg

De Rechtvaardige Rechters verdwenen

© opname 1994 J.-P. Coppens

Een docudrama van Jean-pierre Coppens

Dagkaart alle evenementen 10 €

© opname 1994 J.-P. Coppens

De Rechtvaardige Rechters verdwenen

In de nacht van 10 op 11 april 1934 verdwenen er in de Gentse Sint-Baafskathedraal twee zijpanelen van het Lam-Godsretabel van Jan Van Eyck. Het paneel met de grisaille van Sint-Jan de Doper werd op 28 mei 1934 terugbezorgd in het depot van Brussel Noord. Ondertussen ontving de bisschop van Gent Mgr. Honoré Coppieters een aantal brieven van een zekere D.U.A. Deze anonieme schrijver vroeg 1 miljoen Belgische frank voor het verdwenen paneel van de Rechtvaardige Rechters. De bisschop wilde betalen, maar het gerecht en de politie kwamen tussen en het liep helemaal fout. Het is dit jaar precies 90 jaar geleden dat het paneel verdween en men zoekt nog altijd. De cruciale vraag is, moet men wel zoeken naar het paneel?

Sinds 1974 is Jean-pierre Coppens onderzoek aan het doen in verband met de geschiedenis van het Lam-Godsretabel. Hij werkte hiervoor nauw samen met Karel Mortier, de eminence grise van het dossier Lam Gods.

Project: 'Brick by Brick'

De opbrengst van de voorstelling en van de lezing gaat integraal naar het project 'BRICK BY BRICK' van de vzw Belgium Brick Children School Friendship. De Brick children School, de satelliet-classes en het Cerebrale Palsy Centrum in Siddhipur, Nepal.

VANHETLAMGODSGESLAGEN

Contact: alsichcan1432@gmail.com